

Teckensnittet Dialekt Uni

Teckensnitten *Aelvdalska* och *Dialekt Uni* används för att skriva älvdalska på persondatorer. *Aelvdalska* använder 8-bitars kod för skrivtecknen, medan *Dialekt Uni* använder 16-bitars Unicode. Detta dokument handlar om Unicode och beskriver hur man med ett vanligt svenskt tangentbord åstadkommer de speciella skrivtecknen i älvdalska.

Det finns flera sätt att skriva de 41 älvdalska skrivtecknen. Kolumn **2** och **3** i tabellen *Tangentsekvenser* visar skrivsätt som är användbara på en PC med Windows, när man enbart har den normala svenska tangentbordslayouten.

Genom att installera en tangentbordslayout med tillägg för älvdalska, *kbd7*, kan tecknen skrivas enklare, se kolumn **1**. Genom att först trycka döttangenten "7" får man tillgång till de älvdalska tecknen, se figuren nedan. Tangentbordslayouten har gjorts med hjälp av Microsofts program *MSKLC*. Windows XP krävs, se dokumentet *Tangentbordslayout för PC*. Med hjälp av programmet *Ukelele* har Lars Westerling gjort en motsvarande tangentbordslayout för sin MacIntosh med MacOS X.4 (Tiger), se dokumentet *Tangentbordslayouter för MacIntosh*.

Figur. Tangentbordslayouten kbd7

Teckensnittet *Dialekt Uni* kan laddas ner från Lars Törnqvist webb-sida <http://www.thesauruslex.com/typo/dialekt.htm>. Där finns länken: "Ladda ned fontpaketet (2006-08-31)".

Installation av teckensnittet på en PC med Windows XP:

Genom att klicka på länken laddas filen *diauni.zip* ner. Lägg den i en temporär mapp. Med programmet Explorer (Utforskaren) kan man direkt se vilka filer som ingår i den hoppackade filen *diauni.zip*, genom att klicka på filen. Skapa en egen mapp för teckensnittets filer och kopiera filerna dit, d.v.s. filerna *Diauni.ttf*, *Diauni.txt*, *Diaunife.ttf*, *Diauniku.ttf*. Nu är det dags att installera teckensnittet genom att gå till: Start | Kontrollpanelen | [Växla till klassiskt läge (om panelen är i kategoriläge)] | Teckensnitt | Arkiv | Installera nytt teckensnitt... | Bläddra till den egna mappen där

teckensnittet finns lagrat, markera de tre filerna *Diauni.ttf*, *Diaunife.ttf* och *Diauniku.ttf* och bocka för rutan: "Kopiera teckensnitt till mappen Fonts". Klicka på knappen "OK". Teckensnittet är nu klart att användas.

Installation av teckensnittet på en Mac med macOS X.4 (Tiger):

Klicka på länken på Lars Törnqvists webbsida. Dialekt Uni hämtas då till skrivbordet i form av en mapp. Öppna mappen. Dubbelklicka på ett av typsnitten. Då öppnas ett fönster (programmet typsnittsbok). Klicka på installera. Gör likadant med de andra två typsnitten.

Förutom teckensnittet har Lars Törnqvist även gjort en tangentbordsfil, *Alvdal.kpm*, som fungerar för Windows 98 och nyare Windows. Layouten använder dock tre dödtecken (<, ´ och ¨) istället för en (7). Tangentbordsfilen kräver programmet *Keyman*, som tidigare var gratis, men numera kostar 15 € (efter en provtid på 30 dagar). Programmet finns att hämta från

<http://www.tavultesoft.com/70/download.php> och heter *Keyman Desktop Light 7.0*.

Tabell. Tangentsekvenser

<u>Alternativa tangentsekvenser</u>				<u>Alternativa tangentsekvenser</u>			
	1	2	3		1	2	3
ą	7a	Alt+261	105Alt+x	Ą	7A	Alt+260	104Alt+x
ď	7c	Alt+57786	e1baAlt+x	Ď	7C	Alt+57818	e1daAlt+x
đ	7d	Alt+208	f0Alt+x	Đ	7D	Alt+209	d0Alt+x
ø	7f	Alt+57772	e1acAlt+x	Ø	7F	Alt+57804	e1ccAlt+x
ę	7e	Alt+281	119Alt+x	Ę	7E	Alt+280	118Alt+x
g	7g	Alt+57770	e1aaAlt+x	Ģ	7G	Alt+57802	e1caAlt+x
į	7i	Alt+303	12fAlt+x	Į	7I	Alt+302	12eAlt+x
l	7l	Alt+57787	e1bbAlt+x	Ļ	7L	Alt+57819	e1dbAlt+x
m	7m	Alt+57788	e1bcAlt+x	Ļ	7M	Alt+57820	e1dcAlt+x
n	7n	Alt+57789	e1bdAlt+x	Ņ	7N	Alt+57821	e1ddAlt+x
o	7o	Alt+491	1ebAlt+x	Ō	7O	Alt+490	1eaAlt+x
r	7r	Alt+57771	e1abAlt+x	Ŕ	7R	Alt+57803	e1cbAlt+x
s	7s	Alt+57790	e1beAlt+x	Ś	7S	Alt+57822	e1deAlt+x
š	7j	Alt+57759	e19fAlt+x	Š	7J	Alt+57765	e1a5Alt+x
t	7t	Alt+57791	e1bfAlt+x	Ť	7T	Alt+57823	e1dfAlt+x
u	7u	Alt+371	173Alt+x	Ů	7U	Alt+370	172Alt+x
y	7y	Alt+57783	e1b7Alt+x	Ÿ	7Y	Alt+57767	e1a7Alt+x
ą	7a	Alt+57782	e1b6Alt+x	Ą	7A	Alt+57766	e1a6Alt+x
ä	7ä	Alt+57784	e1b8Alt+x	Ä	7Ä	Alt+57768	e1a8Alt+x
ö	7ö	Alt+57785	e1b9Alt+x	Ö	7Ö	Alt+57769	e1a9Alt+x
,	7'	Alt+8217	2019Alt+x				

Förklaringar till tabellen:

"7g" betyder: Skriv *7g*, resultatet blir tecknet **g**. Observera att man inte alls ser siffran 7. (Vill man få resultatet **7**, måste man skriva 7 följt av ett mellanslag.)

"Alt+57770" betyder: Håll tangenten Alt nertryckt och slå siffrorna *57770* på det numeriska tangentbordet. OBS! Numlock måste vara aktiverad). Släpp upp Alt. Resultatet blir tecknet **g**.

"e1aaAlt+x" betyder: Skriv den hexadecimala koden *e1aa*, tryck ner tangenten Alt och håll den nertryckt. Tryck på tangenten X. Släpp först upp tangenten X och sedan Alt. Resultatet blir tecknet **g**. En hexadecimal kod skrivs med hjälp av tecknen *0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 a b c d e och f*. (Om *e1aa* föregås av något av dessa 16 tecken får man först skriva ett mellanslag, så att datorn inte misstolkar koden *e1aa*. När tecknet **g** har skrivits tar man bort mellanslaget).

Anmärkning: Hexadecimala koden d0 motsvarar tecknet **D** och f0 motsvarar tecknet **ð** i ISO Latin 1 och i ISO 10646 (Unicode). Hexkoderna d0 och f0 blir 208 respektive 240 i decimala tal. Men Alt+208 ger inte tecknet **D** utan **ð**! och Alt+240 ger tecknet -. MS Windows följer inte standardkodning när Alt+ används med talen 128-255!

/Mats Westerling